

Хотинська-Нор О.З.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

УДК 347.97/.99

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ОЦІНЮВАННЯ СУДДІВ В УКРАЇНІ

Судова реформа, яка отримала новий поступ із прийняттям законів України від 02 червня 2016 р. «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» та «Про судоустрій і статус суддів», модернізувала підходи до вітчизняного судового устрою, статусу суддів і багатьох інститутів судової влади загалом. Увага влади та суспільства стала прикута не стільки до результатів судової діяльності, скільки до суб'єктів, що її здійснюють. Кожний із представників суддівського корпусу став відповідальним за повернення суспільної довіри до інституту суду.

Як один із інструментів, що повинен довести високу кваліфікацію та професійність суддівських кадрів і «очистити» судову систему від тих, хто таким ознакам не відповідає, запроваджено інститут кваліфікаційного оцінювання. Його проведення ввірено Вищій кваліфікаційній комісії суддів.

Процедури кваліфікаційного оцінювання розпочалися 20 жовтня 2017 року і тривають донині. За офіційними даними, станом на 26 грудня 2018 р. успішно пройшли оцінювання та підтвердили відповідність займаній посаді 1624 судді, 419 суддів місцевих та апеляційних судів не змогли переконати ВККСУ в тому, що відповідають посаді, яку займають. Із них 240 суддів звільнено за власним бажанням. Окремі ж вважають застосовану до них процедуру несправедливою, позиваючись до ВККСУ.

Отже певне уявлення про цей інститут у дії вже склалося, що дозволяє оцінити існуючі здобутки та прорахунки. І тут слід констатувати, що і судді, і експертне середовище у своїй переважній більшості негативно ставляться не стільки до самої ідеї кваліфікаційного оцінювання суддів, скільки до існуючого механізму її реалізації. Підтвердженням цьому слугують дані соціологічних опитувань, згідно з якими кваліфікаційне оцінювання суддів вважають залежним від влади, упередженим, непрозорим і корумпованим.

Мета статті полягає у тому, щоб дослідити нормативну основу кваліфікаційного оцінювання в Україні та з'ясувати причини його негативного сприйняття у суспільстві.

Розуміння джерела недовіри до процедури кваліфікаційного оцінювання суддів дасть змогу сформулювати пропозиції, які дозволять забезпечити ефективність цього інституту, та усунути чинники його сприйняття як інструменту тиску на суддів.

Ключові слова: суд, суддя, статус судді, кваліфікаційне оцінювання, незалежність судді, судова реформа

Поворнення суспільної довіри до судової влади стало новим гаслом судової реформи, яка реалізується сьогодні на теренах нашої держави, зосередивши увагу на її кадровій складовій. Належна «якість» суддівського корпусу стала очевидною та необхідною умовою не лише успіху впроваджуваних реформаторських заходів, а, що надзвичайно важливо, загалом ефективності функціонування в державі механізму судового захисту прав, свобод та інтересів особи. Суддя став ключовою фігурою у процесі трансформацій, спрямованих на легітимацію судової влади. Адже, як зазначав Френсіс Фукуяма, довіра суспільства до владних інститутів ліберальної демократії є неодмінною умовою їх функціонування. Інакше владний інститут або зникає, або змінюється таким чином, щоб отримати цю довіру.

Одним із методів формування «якісних» кадрів судової системи в Україні став інститут кваліфікаційного оцінювання суддів, запровадження якого викликало жваві дискусії у представників різних сфер. Зокрема, окремі думки з приводу його доречності та ефективності можна зустріти у роботах вітчизняних науковців (С.В. Глушенко, В.В. Городовенко, Л.М. Москвич, М.А. Погорецький, В.М. Сущенко, О.В. Щербанюк та інші). Загалом вони достатньо критично оцінюють цю законодавчу новацію, що безпосередньо пов'язана зі статусом судді. І це цілком зрозуміло, адже оцінювання судді несе в собі високі ризики загрози його незалежності. На цьому аспекті неодноразово наголошували різні міжнародні інституції. «Коли індивідуальне оцінювання має наслідки для підвищення судді розміру заробітної плати та пенсії, або може навіть призвести до його/її відставки, існує ризик, що суддя, якого оцінюють, вирішуватиме справу не відповідно до неупередженого тлумачення

фактів та закону, але таким чином, що можливо задовольнятиме оцінювачів»¹.

Як юридична формалізована процедура, що покликає оцінити компетентність, професійність і морально-етичні характеристики (добросесність) судді, кваліфікаційне оцінювання в запровадженому форматі, тим не менш, відзначається наявністю суб'єктивного елемента, який суттєво здатний впливати на об'єктивність результату. Недарма в інформаційному просторі висловлюються не лише окремі побоювання, а й радикальні думки з приводу того, що процедура, «яка поєднує формалізм у проведенні процедури оцінювання із неформальністю при оцінюванні результатів» не має права на існування². Такий підхід не є поодиноким і свідчить про загальну тенденцію недовіри до процедури кваліфікаційного оцінювання суддів, сумніви щодо її незалежності, об'єктивності та ефективності.

Аргументом на користь наведеної думки є актуальні дані соціологічних опитувань. Так, у грудні 2018 р. інформаційне агентство «УНІАН» оприлюднило результати дослідження, проведеного Центром «Соціальний моніторинг» та Українським інститутом соціальних досліджень імені Олександра Яременка на тему «Результати впровадження судової реформи в Україні станом на кінець 2018 року». За даними опитування 400 респондентів з адвокатів, суддів, правозахисників та інших представників юридичної спільноти, 72,5% переконані, що кваліфікаційне оцінювання суддів, що проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України (ВККСУ), є залежним від інших гілок влади. При цьому вони також охарактеризували його як упереджене (61,8%), повільне (63,3%), непрозоре (57,8%) та корумповане (44,8%)³. За такого сприйняття процедури кваліфікаційного оцінювання суд-

¹ Висновок Консультативної Ради Європейських суддів № 17 (2014) щодо оцінювання діяльності суддів, якості правосуддя і поваги до незалежності судової влади. Страсбург, 24 жовтня 2014 р. <http://www.vru.gov.ua/content/file/opinion_17.pdf> дата звернення 15.12.2018.

² М Слободін, 'Гуд бай, Фукуяма' <<https://site.ua/mikhail.slobodin/8053/>> дата звернення 15.12.2018.

³ Кваліфікаційне оцінювання суддів упереджене та залежне від інших гілок влади – експерти. УНІ-

дів повернення суспільної довіри до суду в Україні видається марною надією.

Спробуємо розібратися в окремих витоках означеної проблеми.

Першочергово варто звернути увагу, що проведення кваліфікаційного оцінювання суддів передбачено нормами різних законодавчих актів. Зокрема, пунктом 16–1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України передбачено, що «відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», має бути оцінена в порядку, визначеному законом. Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади. Порядок та вичерпні підстави оскарження рішення про звільнення судді за результатами оцінювання встановлюються законом». Аналогічне за змістом положення відображене у пункті 20 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Водночас, частина 1 статті 83 Закону метою кваліфікаційного оцінювання передбачає визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді за визначеними законом критеріями.

Із наведеного змісту норм слідує, що кваліфікаційне оцінювання є самостійною процедурою у випадку його проведення для підтвердження відповідності судді займаній посаді, а також складовою конкурсу на зайняття вакантної посади судді.

Крім того, системний і логічний аналіз наведених норм дає змогу диференціювати характер, суб'єктів і наслідки такого оцінювання.

(а) Зокрема, оцінювання, передбачене підпунктом 4 пункту 16–1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, має імперативний характер, поширюється винятково на осіб, які набули статус судді до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», та має на меті перевірити цих суддів на відповідність їх займаній посаді у тому (конкретному) суді, де вони здійснюють свої повноваження. Встановлення невідповідності займаній посаді є окремою підставою для звільнення судді.

Слід погодитись із тим, що підпункт 4 пункту 16–1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України та пункт 20 Розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону є *de facto* обмеженими у часі, тобто що після (одноразового) проходження оцінювання суддями, які потрапляють до цієї категорії, пункт 20 не застосовуватиметься (включно з визначеною в ньому підставою для звільнення суддів)¹. Інакше кажучи, ці положення вичерпають себе, коли умовно «останній» суддя, який підпадає під їх дію, підтвердить/не підтвердить відповідність займаній посаді, або відмовиться від участі у цій процедурі.

Крім того, зазначені норми не стосуються питання участі у конкурсі на зайняття вакантної посади судді.

(б) Як складова конкурсу на зайняття вакантної посади судді, кваліфікаційне оцінювання передбачає волевиявлення кандидата на посаду судді, поширюється на осіб, які відповідають встановленим Конституцією України та Законом вимогам і виявили намір брати участь у конкурсі. Непідтвердження кандидатом (у тому числі зі статусом судді) здатності здійснювати правосуддя у відповідному суді припиняє його участь у конкурсі за зайняття вакантної посади судді та не є підставою для звільнення судді з посади.

Таким чином, законодавчо передбачено та проводяться різні за правовим

АН. <<https://www.unian.ua/politics/10372881-kvalifikaciynne-ocinyuvannya-suddiv-uperedzhene-ta-zalezhne-vid-inshih-gilok-vladi-eksperti.html>> дата звернення 15.12.2018.

¹ Висновок ОБСЄ/БДІПЛ щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Варшава. 30 червня 2017 р. (п. 49). <<https://www.osce.org/uk/odihr/335431?download=true>> дата звернення 16.12.2018.

режимом процедури кваліфікаційного оцінювання суддів.

Однак, незважаючи на означене розмежування, кваліфікаційне оцінювання в обох випадках є інструментом, від якого залежить можливість набуття або «утримання» особою статусу судді. Це закономірно породжує питання, чи є кваліфікаційне оцінювання його складовою?

За загально визнаним у міжнародному співтоваристві підходом, що складає основу міжнародних стандартів у сфері правосуддя, особлива процедура призначення на посаду судді, кар'єрне просування розглядається як гарантія забезпечення незалежності судді¹.

Із цього приводу Конституційний Суд України у Рішенні № 19-рп/2004 від 01 грудня 2004 р. у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу розтлумачив, що «незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу. ... Незалежність суддів забезпечується насамперед особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади; заборонаю будь-якого впливу на суддів; захистом їх професійних інтересів; особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; забезпеченням державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; заборонаю суддям належати до політичних партій та проф-

спілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, займатися за сумісництвом певними видами діяльності; притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суддів і суду; суддівським самоврядуванням»².

Сповідуючи наступність і послідовність, наведена позиція відображена також в інших рішеннях Конституційного Суду України. Серед них варто звернути увагу на Рішення № 11-р/2018 від 04 грудня 2018 р., в якому орган конституційної юрисдикції наголосив, що «судді виконують свої обов'язки на професійній основі, мають однаковий юридичний статус, основу якого становлять спільні елементи, незалежно від місця суду в системі судоустрою чи від адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді. Однаковість юридичного статусу усіх суддів обумовлена, зокрема, наявністю єдиного порядку набуття статусу судді, сукупністю прав та обов'язків судді, єдністю юридичних гарантій, які надають суддям можливість бути неупередженими, об'єктивними, безсторонніми та незалежними»³.

Із наведеного слідує, що кваліфікаційне оцінювання охоплюється змістом поняття «статус судді».

Такий висновок має важливе значення для з'ясування меж та оцінки повноважень ВККСУ як органу, що не лише проводить кваліфікаційне оцінювання, а й затверджує його порядок та методологію, показники відповідності критері-

¹ Монреальська універсальна декларація про незалежність правосуддя (Перша світова конференція по незалежності правосуддя, Монреаль, 1983 рік); Велика Хартія суддів (Основні принципи), (прийняті Консультативною радою європейських суддів на 11-му Пленарному засіданні (Страсбург, 17–19 листопада 2010 року); Рекомендації щодо ефективного впровадження основних принципів незалежності судових органів (прийняті резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 1989/60 та схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/162 від 15 грудня 1989 року); Висновок (2001) 1 Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо стандартів незалежності судової влади та незмінюваності суддів та інші.

² Рішення Конституційного Суду України № 19-рп/2004 від 01 грудня 2004 р. у справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04>> дата звернення 17.12.2018р.

³ Рішення Конституційного Суду України № 11-р/2018 від 04 грудня 2018 р. у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, десятої статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-18>> дата звернення 17.12.2018.

ям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення (частина 5 статті 83 Закону). Адже відповідно до пункту 14 статті 92 Конституції України судоустрій, судочинство, статус суддів визначаються винятково законами України.

У контексті сформульованого питання доречно знову спершу звернутися до міжнародних стандартів. Зокрема, у Висновку КРЕС № 17 (2014) про оцінювання роботи суддів, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади¹, положення якого ураховують досвід різних європейських країн у проведенні індивідуального (мовою Висновку) оцінювання (діяльності та компетентності) суддів, а також концентрують попередні напрацювання з цього приводу, досить чітко, аргументовано та лаконічно наголошено серед іншого на такому:

1. Якщо в державі існує система формального індивідуального оцінювання, її основа і складові (критерії, процедура, наслідки оцінювання) мають бути чітко та вичерпно передбачені законодавством на рівні закону. Деталі можуть бути врегульовані підзаконними актами. Судова рада (де така існує) має відігравати важливу роль у формулюванні цих складових.

2. В основі формального індивідуального оцінювання суддів мають бути об'єктивні критерії, визначені компетентним суддівським органом. Об'єктивні стандарти необхідні не тільки для виключення політичного впливу, а й з інших причин, таких як запобігання виникненню упередженості, консерватизму та протекції по знайомству... Ці об'єктивні стандарти мають ґрунтуватися на критеріях, що враховують кваліфікацію, високі моральні якості, компетентність та ефективність.

В іншому своєму Висновку КРЕС рекомендувала, щоб «органи, які в державах-членах відповідають за призначення і підвищення суддів на посаді й рекомендації в цьому випадку, повинні розроби-

ти, опублікувати й упровадити об'єктивні критерії для забезпечення того, щоб відбір і кар'єра суддів «ґрунтувалися на заслугах з урахуванням кваліфікації, моральних якостей, професіоналізму й ефективності»².

Таким чином, загальновизнаним є підхід, за якого підтримання «якості» кадрів судової системи повинно відбуватись у спосіб, що не ставить під сумнів чи загрозу незалежність судової влади, та передбачає визначені законом (у його буквальному сенсі) чіткі та зрозумілі критерії, процедуру та наслідки оцінювання. Їх деталізація може належати до компетенції органів, відповідальних за формування суддівського корпусу, та регламентуватись локальними актами. У цьому разі вони повинні бути інформаційно доступними.

На перший погляд, положення Закону, які регулюють кваліфікаційне оцінювання, відповідають означеному підходу. Вони визначають загальні засади кваліфікаційного оцінювання, дають уявлення про його процедуру, регулюючи його основні етапи, та закріплюють критерії кваліфікаційного оцінювання. До останніх, зокрема, віднесено:

- 1) компетентність (професійну, особисту, соціальну тощо);
- 2) професійну етику;
- 3) добросовісність.

Однак законодавчо зміст цих категорій не визначений. Цілком очевидно, що вони є оцінними поняттями, застосування яких на практиці може створювати труднощі, а у досліджуваній сфері – призводити до дискримінації. Адже, як справедливо зазначається у науковій літературі, використання у законодавстві оцінних понять є свідченням того, що нормотворець надає перевагу суб'єктивній раціональності, покладаючись на індивідуальний інтелект правозастосовувача, його здатність логічно і творчо мислити, оперуючи поняттями власного

¹ Висновок Консультативної ради європейських суддів № 17 (2014) до уваги Комітету міністрів Ради Європи про оцінювання роботи суддів, якості правосуддя та повагу до незалежності судової влади.

² Висновок Консультативної ради європейських суддів № 1 (2001) до уваги Комітету міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судової влади та незмінності суддів.

світогляду та здорового глузду¹. Однією з причин застосування оцінних понять як засобу юридичної техніки є неможливість (або недоцільність) чіткої регламентації правових відносин².

Мінімізація суб'єктивного чинника у процедурі оцінювання на відповідність вказаним критеріям повинна забезпечуватися шляхом визначення певних показників, які мають бути зрозумілими, сталими та давати змогу суб'єкту кваліфікаційного оцінювання спрогнозувати власну перспективу. Проте на законодавчому рівні їх визначення відсутнє.

Відповідно до приписів частини 5 статті 83 Закону показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання унормовані локальним актом – Положенням про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, затверджених рішенням ВККСУ № 143/зп-16 від 03 листопада 2016 р., яке вже зазнавало нової редакції у 2018 р.

Зауважимо, що загалом віднесення Законом затвердження порядку та методології кваліфікаційного оцінювання, показників відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засобів їх встановлення до повноважень ВККСУ вказує на їх дискреційність. А це в контексті діяльності органів влади, завжди межує з принципом правової визначеності. Останній як складова верховенства права, проголошеного статтею 8 Основного Закону держави, передбачає серед ін-

ших елементів такі, як:

- передбачуваність законів;
- стабільність і послідовність закону;
- правомірні очікування³.

Передбачуваність означає, що закон повинен за можливості бути проголошений перш ніж почнеться його застосування, і що його дія повинна бути передбачувана. Крім того, закон повинен бути достатньо чітко та зрозуміло сформульований, щоб суб'єкти права могли узгодити з ним свої дії⁴.

Особи, які добросовісно діють на підставі закону (як він є), не повинні бути обмануті у своїх правомірних («легітимних») очікуваннях. Останнє, зокрема, передбачає, що «та чи інша норма не може вважатись «законом», якщо вона не сформульована з достатньою чіткістю, щоб громадянин міг регулювати свою поведінку: він повинен мати можливість – за необхідності за належної правової допомоги – передбачити наслідки, до яких може призвести певна дія»⁵.

Крім того, зміст принципу верховенства права передбачає такий елемент, як попередження зловживання (перевищення) повноваженнями органами влади. Він передбачає відповідь держави на питання: чи є правові гарантії проти свавілля та зловживання повноваженнями органами влади? Здійснення повноважень, яке призводить до прийняття явно несправедливих, необґрунтованих, нерозумних чи репресивних рішень є порушенням принципу верховенства права⁶.

Формуванню цих положень сприя-

¹ О Хотинська-Нор, 'Принцип розумності строків як нова засада кримінального провадження' (2013) 2 *Адвокат* 11–14.

² І Турчин-Кукаріна, 'Визначення змісту та обсягу цивільно-процесуального оціночного поняття «розумний строк»' (2012) 7 *Право України* 294–301.

³ Контрольный список вопросов для оценки соблюдения верховенства права. Европейская Комиссия за демократию через право (Венецианская Комиссия). Принят на 106-м пленарном заседании. Венеция, 11–12 марта 2016 г. <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-gus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-gus)> дата звернення 17.12.2018.

⁴ Решение Европейского суда по правам человека от 06 ноября 1980 г. в деле «Санди Таймс против Соединенного Королевства». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_164> дата звернення 17.12.2018.

⁵ Рішення Європейського суду з прав людини від 29 березня 2005 р. у справі «Українська Прес-Група проти України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_382> дата звернення 17.12.2018.

⁶ Контрольный список вопросов для оценки соблюдения верховенства права. Европейская Комиссия за демократию через право (Венецианская Комиссия). Принят на 106-м пленарном заседании. Венеция, 11–12 марта 2016 г. <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-gus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-gus)>

ла практика Європейського суду з прав людини. Так, наприклад, у рішенні від 14 червня 2007 р. у справі «Свято-Михайлівська Парафія проти України» ЄСПЛ нагадав, що «закон» має бути сформульовано з достатнім ступенем передбачуваності, щоб надати громадянину можливість у розумній, залежно від обставин, мірі передбачити наслідки певної дії. Ступінь передбачуваності в значній мірі залежить від змісту акту, який розглядається, сферу, які він має охопити, та кількості та статусу тих, кому його адресовано. До того ж, в національному праві має бути засіб юридичного захисту від свавільних втручань органів державної влади в права, гарантовані Конвенцією. Визначення дискреційних повноважень, якими наділені органи державної влади в сфері основоположних прав, у спосіб, що фактично робить ці повноваження необмеженими, суперечило б принципу верховенства права. Відповідно закон має чітко визначати межі повноважень компетентних органів та спосіб їх здійснення, беручи до уваги легітимну мету засобу, який розглядається, щоб гарантувати особі адекватний захист від свавільного втручання (див., серед інших рішень, *Amann v. Switzerland* [GC], no. 27798/95, ECHR2000-II, paragraphs 55 and 56; *Rotari v. Romania* [GC], no. 28341/95, ECHR2000-V, paragraphs 55–63)»¹.

Очевидно, що необмежена законом дискреція ВККСУ у питанні встановлення вимог (показників) відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання створює обґрунтовані сумніви щодо

справедливості, незалежності та прозорості цієї юрисдикційної процедури. Навіть ті, хто вдало пройшов її у межах конкурсу на зайняття вакантних посад у Верховному Суді, визнають, що «було б дуже важливо чітко розуміти правила гри ще «на березі»². А з огляду на можливість зміни таких показників і методики кваліфікаційного оцінювання загалом (нагадаємо, що норми відповідного Положення вже змінювалися ВККСУ) виникає ще й проблема (можливої) дискримінації, що суперечить сутності засадничих положень про єдиний статус суддів в Україні.

Це не єдиний проблемний момент кваліфікаційного оцінювання, але він пояснює та дає змогу зрозуміти природу тих цифр соціологічного опитування, які навели на початку цього дослідження, та які виражають оцінку його ефективності в суспільстві.

Зауважимо, що викладений в межах цієї статті аналіз та судження слугують посилом до подальшого вивчення вітчизняного інституту кваліфікаційного оцінювання, який здебільшого залишається поза увагою науковців. Однак його потенціал, що має важливе значення для формування високопрофесійного, компетентного, етично спрямованого суддівського корпусу, вимагає ретельного дослідження з метою напрацювання пропозицій, спроможних забезпечити необхідний баланс між потрібною «якістю» суддівських кадрів і незалежністю судової влади в державі. В період суспільної нестабільності зазначене набуває особливої гостроти.

REFERENCE LIST

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

1. Vysnovok Konsultatyvnoi Rady Yevropeiskykh suddiv № 17 (2014) shchodo otsiniuvannya diialnosti suddiv, yakosti pravosuddia i povahy do nezalezhnosti sudovoi vlady [Opinion of the Advisory Council of European Judges No. 17 (2014) on the evaluation of judges' activity, the quality of justice and respect for the independence of the judiciary]. Strasburh, 24 zhovtnia 2014. <http://www.vru.gov.ua/content/file/opinion_17.rus> дата звернення 17.12.2018.

rus> дата звернення 17.12.2018.

¹ Рішення Європейського суду з прав людини від 14 червня 2007 р. у справі «Свято-Михайлівська Парафія проти України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_254> дата звернення 17.12.2018.

² О Кібенко, 'Кваліфікаційний іспит vs Кваліфікаційне оцінювання' <<http://www.kopartners.com.ua/ukr/pr/kvalifikatsiyniy-ispit-vs-kvalifikatsiynе-ociniyvannya>> дата звернення 17.12.2018.

pdf> data zvernennia 15.12.2018 (in Ukrainian).

2. Vysnovok OBSIe/BDIPL shchodo Zakonu Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv» [OSCE / ODIHR Opinion on the Law of Ukraine «On the Judiciary and Status of Judges»] Varshava. 30.06.2017. (p.49). <<https://www.osce.org/uk/odihr/335431?download=true>> data zvernennia 16.12.2018 (in Ukrainian).

3. Monrealska universalna deklaratsiia pro nezalezhnist pravosuddia [Montreal Universal Declaration of Independence of Justice] (Persha svitova konferentsiia po nezalezhnosti pravosuddia, Montreal, 1983) (in Ukrainian).

4. Velyka Khartiia suddiv (Osnovni pryntsyipy), (pryniati Konsultatyvnoiu radoiu yevropeiskykh suddiv na 11-mu Plenarnomu zasidanni [Major Charter of Judges (Principal Principles), (adopted by the Advisory Board of European Judges at the 11th Plenary Meeting)] (Strasburh, 17–19 lystopada 2010 roku) (in Ukrainian).

5. Rekomendatsii shchodo efektyvnoho vprovadzhennia osnovnykh pryntsyypiv nezalezhnosti sudovykh orhaniv [Recommendations on the effective implementation of the basic principles of the independence of the judiciary] (pryniati rezoliutsiieiu Ekonomichnoi ta Sotsialnoi Rady OON1989/60 ta skhvaleni rezoliutsiieiu Heneralnoi Asamblei OON44/162 vid 15 hrudnia 1989 roku) (in Ukrainian).

6. Vysnovok (2001) 1 Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv do uvahy Komitetu Ministriv Rady Yevropy shchodo standartiv nezalezhnosti sudovoi vlady ta nezminiuvanosti suddiv; ta inshi [Conclusion (2001) 1 of the Advisory Council of European Judges to the attention of the Committee of Ministers of the Council of Europe on standards for the independence of the judiciary and the immutability of judges; and others] (in Ukrainian).

7. Vysnovok Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv № 17 (2014) do uvahy Komitetu ministriv Rady Yevropy pro otsiniuvannia roboty suddiv, yakosti pravosuddia ta povahu do nezalezhnosti sudovoi vlady [Opinion of the Consultative Council of European Judges No. 17 (2014) on the Committee of Ministers of the Council of Europe on the evaluation of the work of judges, the quality of justice and respect for the independence of the judiciary] (in Ukrainian).

8. Vysnovok Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv № 1 (2001) do uvahy Komitetu ministriv Rady Yevropy pro standarty nezalezhnosti sudovoi vlady ta nezminiuvanosti suddiv [Opinion of the Advisory Council of European Judges No. 1 (2001) on the Committee of Ministers of the Council of Europe on standards for the independence of the judiciary and the immutability of judges] (in Ukrainian).

9. Kontrolnyi spysok voprosiv dlia otsenky sobliudennia verkhovenstva prava. Evropeiskaia Komysyssia za demokratsiu cherez pravo [Checklist for assessing compliance with the rule of law. European Commission for Democracy through Law] (Venetsyanskaia Komysyssia). Pryniat na 106-m plenarnom zasidannyi. Venetsyia, 11–12 marta 2016 h. <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-rus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-rus)> data zvernennia 17.12.2018 (in Russian).

10. Kontrolnyi spysok voprosiv dlia otsenky sobliudennia verkhovenstva prava. Evropeiskaia Komysyssia za demokratsiu cherez pravo [Checklist for assessing compliance with the rule of law. European Commission for Democracy through Law] (Venetsyanskaia Komysyssia). Pryniat na 106-m plenarnom zasidannyi. Venetsyia, 11–12 marta 2016 h. <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-rus](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-rus)> data zvernennia 17.12.2018 (in Russian).

CASES

11. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy № 19-rp/2004 vid 01 hrudnia 2004 r. u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy pro ofitsiine tлумachennia polozhen chastyn pershoi, druhoi statti 126 Konstytutsii Ukrainy ta chastyny druhoi statti 13 Zakonu Ukrainy «Pro status suddiv» [Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 19-rp / 2004 dated December 1, 2004 in the case on the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine on the official interpretation of the provisions of the first and second paragraphs of Article 126 of the Constitution of Ukraine and part two of Article 13 of the Law of Ukraine «On the Status of Judges»] (sprava pro nezalezhnist suddiv yak skladovu yikhnoho statusu) <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04>> data zvernennia 17.12.2018 (in Ukrainian).

12. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy № 11-r/2018 vid 04 hrudnia 2018 r. u spravi za konstytutsiinym podanniam Verkhovnoho Sudu Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) polozhen chastyn tretoi, desiatoi statti 133 Zakonu Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv» u redaktsii Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia prava na spravedyvyi sud» [Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 11-p / 2018 dated December 4, 2018 in the case of the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine on the compliance of the constitution of Ukraine (constitutionality) with the provisions of parts three and ten of Article 133 of the Law of Ukraine «On the Judiciary and Status of Judges» in the wording of the Law Of Ukraine «On ensuring the right to a fair trial»] <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-18>> data zvernennia 17.12.2018 (in Ukrainian).

13. Delo «Sandy Taims protyv Soedynennoho Korolevstva» [The case of the Sandy Times v. The United Kingdom]: Reshenye Evropeiskoho suda po pravam cheloveka ot 06.11.1980 h. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_164> data zvernennia 17.12.2018 (in Russian).

14. Sprava «Ukrainska Pres-Hrupa proty Ukrainy» [Case «Ukrainian Press Group v Ukraine»]: Rishennia

Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 29.03.2005 r. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_382> data zvernennia 17.12.2018 (in Ukrainian).

15. Sprava «Sviato-Mykhailivska Parafia proty Ukrainy» [Case «St. Michael Parish vs. Ukraine»]: Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 14.06.2007 r. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_254> data zvernennia 17.12.2018 (in Ukrainian).

BIBLIOGRAPHY

ARTICLES

16. Slobodin M, 'Hud bai, Fukuiama' [Goodbye, Fukuyama] <<https://site.ua/mikhail.slobodin/8053/>> data zvernennia 15.12.2018 (in Ukrainian).

17. Kvalifikatsiine otsiniuvannia suddiv uperedzhene ta zalezhne vid inshykh hilok vlady – eksperty [Judicial qualifications are prejudiced and dependent on other branches of government – experts]. UNIAN. <<https://www.unian.ua/politics/10372881-kvalifikatsiine-otsiniuvannia-suddiv-uperedzhene-ta-zalezhne-vid-inshih-gilok-vladi-eksperti.html>> data zvernennia 15.12.2018 (in Ukrainian).

18. Khotynska-Nor O Z, 'Pryntsyp rozumnosti strokiv yak nova zasada kryminalnogo provadzhennia' [Principle of the reasonableness of the terms as a new basis for criminal proceedings] (2013) 2 Advokat 11–14 (in Ukrainian).

19. Turchyn-Kukarina I, 'Vyznachennia zmistu ta obsiahu tsyvilno-protsesualnogo otsinochnoho poniattia «rozumniy strok» [Determination of the content and scope of the civil-procedural assessment concept] (2012) 7 Pravo Ukrainy 294–301 (in Ukrainian).

20. Kibenko O, 'Kvalifikatsiinyi ispyt vs Kvalifikatsiine otsiniuvannia [Qualification Exam vs. Qualification Assessment] <<http://www.kopartners.com.ua/ukr/pr/kvalifikatsiinyi-ispit-vs-kvalifikatsiine-otsiniuvannia>> data zvernennia 17.12.2018 (in Ukrainian).

21.

Khotynska-Nor O. Topical issues of qualification assessment of judges in Ukraine.

Judicial reform boosted by the enactment of laws of Ukraine dd. June 02, 2016 «On Amendments to the Constitution of Ukraine (concerning the system of justice)» and «On the Judiciary and the Status of Judges» has upgraded approaches to the domestic judicial organization, the status of judges and many judicial institutions in general. The attention of authorities and society has been attracted not so much to the results of judicial activities, but to the parties that carry it out. Each judiciary representative has become responsible for regaining public trust to the judicial court institution.

As one of tools required to demonstrate high qualification and competence of judicial community and to «cleanup» the judicial system of those not complying with such standards, an institute of qualification assessment has been introduced. It has been put in charge of the High Judicial Qualification Commission (HJQCU).

The qualification assessment procedures have been launched on October 20, 2017 and are still ongoing. Based on the official data, as of December 26, 2018, 1624 judges have successfully passed the assessment and confirmed their compliance with their position, 419 judges of local and appeal courts failed to convince the HJQCU in complying with their positions. Out of these, 240 judges have accepted the resignation. Separate judges consider the applied procedure unjustified and pursue litigation against the HJQCU.

So, certain perception about this institution in action has already been developed, which allows for assessing existing achievements and miscalculations. And we shall acknowledge here that overwhelming majority of both the judges and the expert community disapproves of not so much the idea of qualification assessment of judges, as namely the implementation mechanism. It is confirmed by the sociological surveys' data, which show that the qualification assessment of judges is considered to be dependent on the authorities, biased, non-transparent and corrupt.

***Purpose** of this article is to investigate the regulatory basis of the qualification assessment in Ukraine and to clarify the causes of its negative perception by the society.*

Understanding the source of the distrust in the judges' qualification assessment procedure would allow drafting proposals, which would support the efficiency of this institute and eliminate the reasons for perceiving it as an instrument of pressure on judges.

***Key words:** court, judge, status of a judge, qualification assessment, judicial independence, judicial reform.*

Стаття надійшла до редакції журналу 20.12.2018.